

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS

**TARIMSAL TEŞVİK UYGULAMALARININ TARIM MAKİNALARI VE
TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA ETKİSİNİN SAPTANMASI**

Esra SEVEN

TARIM MAKİNALARI ANABİLİM DALI

**ŞANLIURFA
2018**

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS

**TARIMSAL TEŞVİK UYGULAMALARININ TARIM MAKİNALARI VE
TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA ETKİSİNİN SAPTANMASI**

Esra SEVEN

TARIM MAKİNALARI ANABİLİM DALI

**ŞANLIURFA
2018**

Dr. Öğr .Üyesi Bülent PİŞKİN danışmanlığında, Esra SEVEN'in hazırladığı **“Tarımsal Teşvik Uygulamalarının Tarım Makinaları ve Teknolojileri Kullanımına Etkisinin Saptanması ”** konulu bu çalışma 06 / 11 / 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makinaları Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Bülent PİŞKİN

Üye : Prof. Dr. Ramazan SAĞLAM

Üye : Prof. Dr. Ali Musa BOZDOĞAN

Bu tezin Tarım Makinaları Anabilim Dalı'nda Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof.Dr.H.Murat ALĞIN

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	v
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Türkiye'nin Tarımsal Yapısı.....	1
1.2.Tarım Ürünlerinde Teşviklerin Nedeni ve Çeşitleri.....	1
1.3. Türkiye'de Tarımsal Teşvikler.....	3
1.4. Şanlıurfa İli Tarım ve Toprak Özellikleri.....	8
1.5. Şanlıurfa İli Tarımsal Destekleme ve Teşvikleri.....	9
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	12
3.MATERYAL ve YÖNTEM.....	14
3.1.Materyal.....	14
3.2.Metot.....	14
4.ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA.....	16
4.1.Anket Sonuçları.....	16
4.2.Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	16
5.SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	25
5.1.Sonuçlar.....	25
5.2.Öneriler.....	29
KAYNAKLAR.....	31

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARIMSAL TEŞVİK UYGULAMALARININ TARIM MAKİNALARI VE TEKNOLOJİLERİ KULLANIMINA ETKİSİNİN SAPTANMASI

Esra SEVEN

**Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Makinaları Anabilim Dalı**

**Danışman; Dr.Öğr.Üyesi Bülent PİŞKİN
Yıl:2018, Sayfa :34**

Bu çalışmada, Şanlıurfa İli sınırları içerisinde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ne kayıtlı çiftçilerin çeşitli kaynaklardan aldıkları tarımsal destek ve teşviklerin niteliği, kapsamı, doğru olup olmadığı, adil dağıtılıp dağıtılmadığı, farklı teşvik ve desteklere ihtiyacın olup olmadığı gibi bir takım çözümlemeleri içeren bir anket çalışması yapılmıştır. Ülkemizin tarımsal politikalarının ilimize yansımaları olan tarımsal destek ve teşviklerin çok ciddi oranda fayda sağladığı açıktır. Tarımsal teşvik ve destekler, ilimizin tarımsal mekanizasyon seviyesine de çok ciddi pozitif etki yapmıştır. Tarım alet ve makinaların sayısı önemli oranda artmış ve bazı ürünlerde teknolojik tarım alet ve makinalarının kullanımının yaygınlaştığı açıkça görülmektedir. Hedeflenen tarımsal gelişim ve ekonomik değerlemenin eldesi için hâlihazırda yürürlükte olan tarımsal teşvik ve desteklerin optimize edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Parasal desteklerin verilmesinde bir takım düzenlemelerin yapılması yanında doğrudan parasal destek dışında gerçek faydayı doğuracak destek çeşitlerinin oluşturulması ve tarımsal girdilerin kontrol altına alınarak teşviklerin yararsız kalmasına neden olacak artışlarının engellenmesi daha önemli fayda sağlayacağı ortaya konmuştur.

ANAHTAR KELİMELER: Tarımsal desteklemeler, Tarımsal Teşvikler, Tarımsal Mekanizasyon, Tarım Politikaları.

ABSTRACT

MSc Thesis

PROMOTING AGRICULTURAL TECHNOLOGY AND USE OF AGRICULTURAL MACHINERY EFFECT OF ŞANLIURFA PROVINCE DETECTION

Esra SEVEN

**Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Machinery**

**Supervisor; Assist.Prof.Dr. Bülent PİŞKİN
Year:2018, Page :34**

In this study, Within the boundaries of the Şanlıurfa province, a survey was conducted on the farmer registration system (CMS), which includes a variety of agricultural support and incentives from registered sources such as the nature, coverage, correctness, fair distribution, and need for different incentives and supports. It is obvious that agricultural support and incentives, which are the reflection of our country's agricultural policies, are benefiting very seriously. Agricultural incentives and supports have also had a very serious positive impact on the level of agricultural mechanization of our province. The number of agricultural machines and machines has increased significantly and it is clear that the use of technological agricultural machines and machines is widespread in some products. The necessity of optimizing agricultural incentives and supports already in place for the targeted agricultural development and the exclusion of economic value has emerged. It has been shown that, besides making some arrangements with monetary support, it would be more important to create support types that would generate real benefits other than direct monetary support and to prevent increases in agricultural incomes that would prevent incentives from being useless.

KEYWORDS: Agricultural Supports, Agricultural incentives, Agricultural Mechanisation, Agricultural Policies.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Eğitime başladığım ilk günden beri benden değerli desteklerini esirgemeyen başta Tarım Makinaları Teknolojisi ve Mühendisliği Bölümü Başkanı Prof.Dr.Ramazan SAĞLAM’a, Tez Danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Bülent PİŞKİN’e, Dr.Öğr.Üyesi Hasan ŞAHİN ve Dr.Öğr.Üyesi Ferhat KÜP’e sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, gerek ders gerekse tez dönemimde bana her zaman destek olan aileme de sonsuz şükranlarımı sunarım.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1.1. Şanlıurfa İli 2013 Yılı Arazi Kullanım Durumu.....	8
Şekil 4.1. Ankete katılan çiftçilerin sahip oldukları makine oranları.....	17
Şekil 4.2. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri için kullandıkları makinalar....	18
Şekil 4.3. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri için ihtiyaç duydukları makinalar	19
Şekil 4.4. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri sonucu elde ettikleri ürün yelpazesi	20
Şekil 4.5. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal destek ve teşviklerden haberdar olma durumu.....	20
Şekil 4.6. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal destek ve teşviklerden yararlanma oranı...	21
Şekil 4.7. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin doğru verilip verilmediği hakkındaki görüşü.....	21
Şekil 4.8. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin yeterliliği konusundaki görüşü.....	22
Şekil 4.9. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin amacına ulaşp ulaşmadığı konusundaki görüşü	23
Şekil 4.10. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin adil olarak dağıtılıp dağıtılmadığı üzerine görüşü	23
Şekil 4.11. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin niteliği konusundaki görüşü.....	24
Şekil 4.12. Ankete katılan çiftçilerin istediği teşvikler.....	25
Şekil 4.13. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal teşvikler sonucu gelir durumlarının değişimi.....	25

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 1.1. Türkiye’de Kullanılan Tarımsal Politika Araçları.....	5
Çizelge 1.2. Türkiye’de Kullanılan Destekleme Araçları.....	7
Çizelge 5.1. Tarımsal Alet ve Makine Sayıları.....	28

1. GİRİŞ

1.1. Türkiye'nin Tarımsal Yapısı

Türkiye tarımındaki büyüme, tarım alanlarındaki hızlı genişleme ve 70'li yıllar ve sonrasındaki 5 yıllık kalkınma planları yanı sıra tarımı desteklemek için uygulamaya konan teşvikler ile devam etmiştir. Kimyasal olarak üretilen gübrelerin kullanılması ile elde edilen verim artışı, 70'lerde tarımda makineleşmenin hızla artması ve 80'lerde ekilen ürün çeşitliliğinin artışı tarımda hızlı bir sıçrama meydana getirmiştir.

Türkiye toplam arazisinin % 24,5'i I.sınıf, II. sınıf ve III. sınıf topraklardır. Bu kaliteli coğrafik arazinin %90 ı tarım arazisidir. Türkiye'deki 77,9 milyon hektar toplam toprak varlığına karşılık gelen tarım arazisi oranı 26,3 milyon hektardır.

Türkiye çoğunlukla özel toprak mülkiyetine dayalı ve küçük aile işletmelerinin olduğu bir tarımsal sisteme sahiptir. Tarımsal faaliyet amacıyla kullanılan tarım arazisi miktarındaki artışla orantılı olarak tarımsal alanda faaliyet gösteren işletme sayısı da artarak faal tarımsal işletme başına düşen tarım arazisi ortalaması 60 dekara ulaşmıştır.

1.2. Tarım Ürünlerinde Teşviklerin Nedeni ve Çeşitleri

Dünya üzerindeki tüm ülkeler için tarım stratejik öneme sahiptir. Her ülke kendi ekonomik yapısına özgü bir tarım politikası ile tarım sektörünü desteklemektedir. Tarım sektöründe uygulanmakta olan destekleme politikalarında temel amaç; örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün meydana getirilmesidir.

Her ülkenin sahip olduğu coğrafi konumun getirdiği doğal iklim şartları, tarımsal üretimde sınırlayıcı role sahiptir. Ülkelerin teknolojik gelişmişlik seviyesi yüksek olsa dahi üretimin doğa koşullarına bağlı olması, tarımsal ürün verim değerlerinde dalgalanmalara neden olur. Tarımsal üretim faktörlerinin dalgalanmalara cevap vermede yetersizliği, üretim sürecinde iklim faktörü dışında yer alan faktörlerden kaynaklanan birtakım aksaklıkların yaşanması ile üretim prosesinin uzun zaman aralığı gerektirmesine karşılık geri kazanımın yavaş olmasından kaynaklanan yüksek maliyetler tarım sektörünü diğer sektörlerden ayırmaktadır. Bu nedenle tarım sektörünün diğer sektörlerin haksız rekabetine karşı korunması, üreticilerin yaşam standartlarının garanti altına alınması, üretim maliyetinin düşürülmesi, tarımsal üretimin özendirilmesi, yeni ürünlerin çeşitlerinin denenmesi ve üretiminin geliştirilmesi tarım sektörüne, diğer sektörlerden farklı bir yapısal özellik vermektedir.

Tarım sektöründe üreticilere yeterli gelirin sağlanması, üretici hayat standardının yükseltilmesi, ürün desenini planlayarak ürün bazında arz-talep dengesinin sağlanması gibi büyük ölçekli ekonomik hedefler, destekleme politikalarının yanında diğer ekonomi politikalarının da dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Tarım sektörünü faal ve gelişen şartlara göre esnek tutmak, ülke nüfusunu sağlıklı-dengeli-sürekli beslemek ve dünya piyasalarında rekabet etmek isteyen her ülkenin tarım sektöründe destekleme, koruma ve teşvik uygulamalarını sürdürmek zorunluluğu vardır.

Tarımsal ürün fiyatlarına müdahale tarımın performansı açısından hayati önem taşımakla beraber ekonomik göstergelere olumsuz etkileri de gözle görülür biçimde fazladır. Fiyata müdahale temelli desteklerden doğrudan desteklere geçişte gerçekleştirilen uygulamalar, doğrudan destek ödemelerinin eksik yanları olduğunu göstermiştir. Tarım destekleri, ekonomik gelişme ve pazar ekonomisi açısından sakıncalı olmasına rağmen tarım sektöründe çalışan kişi sayısı dikkate alınarak uygulanan bir politikadır. Tarımsal destek politikaları uygulayan ülkelerin tarımsal ürün çeşidi ve üretimi artacağı için ihracatı artar, yabancı menşeli ürün tüketimi azaldığı için ithalatı azaltır ve bu yolla küresel oranda ürün ve hizmet fiyatlarını

belirleyici bir baskı kurar. Doğrudan tarımsal destek ödemeleri ülkede yaşayan insanların gelirlerini dolayısıyla da tüketimlerini arttırmaktadır. Bu tüketimin büyüklüğü ise ülkenin dış ticaretinin açık vermesine neden olmaktadır. Doğrudan tarım destekleri cari açık riskini arttıracığından bu tür desteleme yapan ülkelerin ekonomileri olumsuz etkilenecektir. Tarımsal desteklerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak üzere dünya ülkeleri doğrudan tarımsal destek ödemelerini önemli oranda azaltma yoluna gitmektedirler. Doğrudan tarımsal destekler yerine daha efektif ve verimli sonuçlar verebilecek destek türleri arayışları ülkelerin tarımı destekleme politikalarında daha fazla göze çarpar olmaktadır.

1.3. Türkiye’de Tarımsal Teşvikler

Türkiye’de tarım sektörüne ilk resmi müdahale 1929 yılında büyük Ekonomik Kriz sonrasındaki yıllarda yapılmış ve 1932 yılında "Buğday Koruma Kanunu" ile 1935 yılında "Tarım Satış Kooperatifleri ve Üst Birliklerin" kurulması kanunu çıkarılmıştır. Tarımsal potansiyel ve kaynakların verimli kullanılmasına yönelik müdahaleler ülkemizde özellikle 1950’den sonra artmıştır. Bu müdahalelerle Türk tarımında mekanizasyon uygulamalarının artması ile tarım alanları ve yetiştirilen ürün çeşitliliğinin artmasıyla tarımsal üretimde önemli sonuçlar alınmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelen bu dönemde yapılan tarımsal müdahalelerin önemli gelişmeler sağlamasının temel nedenleri arasında milliyetçilik ve devletçilik gösterilmektedir. Günümüzde, aynı tür müdahalelerin aynı oranda gelişme sağlayamaması; küreselleşme, tarım sektöründe yüksek oranda teknolojiye bağımlılık ve teknoloji temelinde diğer ülkelere bağımlılık sonucunda milliyetçilik ve devletçilik yaklaşımlarının önemini finansman odaklı yaklaşımlara terk etmesine bağlanmaktadır. Uluslar arası sermayeye sahip büyük firmaların birçok ülkenin tarım sektöründe birden faaliyet gösterdiği ve tarım sektörünü şekillendirdikleri sıkça görülen bir durum haline gelmiştir. Yerel tarımsal işletmelerin bu büyük işletmelerle rekabet edebilmesinin sınırlı olması, tarımsal desteklemelerin yerel işletmeler açısından önemini arttırmaktadır.

Ülkemizde devletin destekleme kapsamı içerisine aldığı ürün için piyasaya girerek alım yapması, o ürüne olan talebi yükselteceğinden ürün fiyatının belli bir seviyenin altına düşmesi önlenecektir. Devlet bu alımları kamu kuruluşları ve kamu kooperatif birlikleri tarafından gerçekleştirmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi, Şeker fabrikaları A.Ş. ÇAYKUR, Fiskobirlik, TAPDK ve Tarım Kredi Kooperatifleri bu tür alımlar yaparak tarımsal ürünlerin piyasa fiyatlarının oluşumunu sağlamaktadır.

Ülkemizde tarım ürünlerine müdahalede taban fiyat politikası yaygın olarak uygulamakla birlikte, girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik, destekleme politikası da uygulanmıştır. Tarımsal girdi maliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturan akaryakıt, gübre, tohum ve makine yatırımı üzerinde belli oranlarda sübvans verilerek destekleme sağlanmıştır.

Fiyat yolu ile ürün destekleme 1932 yılında "Buğday Koruma Kanunu" nun kabulü sonrası buğday fiyatına müdahale ile başlamış ve 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin hububat ve haşhaş alımı ile devam etmiştir.

Planlı tarımsal destekleme döneminin başlangıcına kadar 11 adet tarımsal ürün devlet destekleme programı kapsamı içerisine alınmış, daha sonra destekleme programı kapsamı içerisine alınan ürün sayısı 1974'de 30'a ulaşmıştır. 24 Ocak 1980 Ekonomik Kararlarından sonra desteklenen ürün sayısı azaltılmış ve 1988 yılında 10'a düşürülmüştür. 1991 yılında tekrar desteklenen ürün kapsamı genişletilerek 24'e ve 1992 yılında da 25'e yükseltilmiştir.

Türkiye, bir yandan tarımı geliştirmeye yönelik destekleme politika araçlarını belirleme, Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek ve Avrupa Birliği'ne uyum sağlayacak politika araçlarını uygulamaya koymak ve gerekli hazırlıkları yapmak durumundadır. Bu durum, Türk tarım sektörünün dünya ekonomisiyle bütünleşmesi ve rekabet gücünün yüksek olması açısından da gerekli olmaktadır.

Türkiye’ de uygulanan tarımsal destekleme politikaları, destekleme alımları, girdi destekleri, düşük faizli tarımsal kredi, süt teşvik ödemeleri, doğal afet ödemeleri, ekim alanları sınırlandırılması ve destekleme primleri gibi araçlar kullanılarak yürütülmektedir. Bunların yanında tarımsal alt yapı yatırımları, araştırma, eğitim ve yayım, tarım yatırım teşvikleri, dış ticarete teşvik ve zaman zaman da ithalatta koruma gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ancak tarım sektörüne yapılan desteklemelerde, desteklemelerin yoğun olarak fiyat desteği ile sürdürüldüğü, fiyat desteğinin de siyasi hedeflere ulaşmada araç olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Türkiye’ de uygulanan tarımsal politika araçlarını aşağıdaki tabloda özetlemek mümkündür (Çizelge 1.1.).

Çizelge 1.1 Türkiye’ de Kullanılan Tarımsal Politika Araçları

• Destekleme taban fiyatları fark ödemesi • İthal-ihraç vergileri • İhraç sübvansiyonu • İhraç-ithal tekelleri • Erken söküm teşvik primi • üretim teşvik primi • Avans ödeme emanet alım sistemi	• Toplu konut fonu, • Ekim alanı sınırlamaları, • Üretim kontrolü, • Üretim kısıtlaması tazminatı, doğal afet yardımları, • Yatırımlarda hibe yardımlar, kredi sübvansiyonu, • Tohum destekleme primi, tarımsal mücadele ilaçları desteği	• Su sübvansiyonu, • Elektrik sübvansiyonu, • Yem destek primi, • Hayvan ırkını ıslah primi, • Araştırma eğitim ve yayın hizmetleri, • Koruma kontrol, • Pazarlama ve tanıtım hizmetleri, • Stopaj vergisi, • Gelir vergisi ve KDV muafiyeti
---	--	--

Kaynak:(Anonim, 2002)

Tarım Politikası amaçları, Türkiye beş yıllık kalkınma planlarında yer almakta ve destekleme politikasının amaçları da açıklanmaktadır. V. ve VI. beş yıllık kalkınma planlarında aynı amaçlar gündeme gelmişken, VII. Beş yıllık kalkınma planında önemli değişiklikler yapılmıştır.

Başlıca değişiklik tarım ürünlerine verilen fiyat desteğinin azaltılarak, doğrudan gelir desteğine geçilmesinin gerektiği ve girdi desteklemelerinin aşamalı olarak kaldırılacağı hedefidir. Tarımsal destekleme uygulamalarında değişime gidilmesinin nedeni; tarımda uygulanan fiyat müdahalesinin tarımsal üretimin piyasa gereklerine uygun olarak gelişmesini engelleyici, tarımsal işletme gelirlerinde istikrarsızlık yaratıcı, gelir dağılımını bozucu etkileri olduğu ve bazı ürünlerde iç ve dış pazarlarda değerlendirilemeyen stokların oluşmasına yol açmasıdır. Sürdürülen tarım politikaları, sağlanan desteklerin üreticiye yeteri kadar yansımaması nedeniyle sosyal gelişime yönelik hedefleri yeterince gerçekleştirememesi ve kamu kaynaklarına yük getirmesi bakımından da olumsuz etkilere sahiptir. Yeni politika araçlarının kullanımının ve özellikle de doğrudan gelir desteğine geçilmesinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Türkiye, uluslararası düzenlemeler çerçevesinde doğrudan gelir desteğine daha ağırlık vermeye başlamıştır. 02.05.2003 tarih 25096 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan, Tarımsal Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına ve Bu Amaçla Çiftçi Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2003/13) doğrudan gelir desteğinin kapsamını çizmektedir. Buna ek olarak, Çiftçi Kayıt Sisteminin oluşturulması ve tarımsal üretimle iştigal eden çiftçilere doğrudan gelir desteği (DGD) ödemesi yapılması amacıyla hazırlanmıştır. Bu Tebliğ, uygulamada görev alan kurum ve kuruluşların hangi kriterlere göre belirleneceğini, tarımsal üretim yapan çiftçi seçiminin kriterlerini, çiftçi kayıtlarının hangi çerçevede düzenleneceğini, ödeme tutarının belirlenmesinde kriter olarak dikkate alınacak tarım arazisi büyüklüğüne ilişkin parametreleri ve ödemeye ilişkin yöntem ve ödemeye temel teşkil edecek tarım arazisi büyüklüğüne ilişkin koşulları ve ödemeye ilişkin usul ve esasları da içermektedir.

Fiyat müdahaleleri, tarımsal destekleme politikası araçlarından en yaygın kullanılmakta olan yöntemdir. Fiyat müdahaleleri iki ana kısımdan oluşmaktadır. Taban fiyatlarının açıklanması ve kamunun destekleme alımları ile o ürünün üreticilerine yönelik doğrudan prim ödemesidir. 1994 yılından sonra fiyat müdahaleleri yoluyla desteklemelerin ürün kapsamı daralmıştır. Türkiye'de tarım kesimine yapılan destekler, ürün bazında (Trilyon) 1995-2002 yılları arasındaki dönem baz alınarak değerlendirildiğinde ilk sırayı tüm yıllar boyunca fiyat desteği

alırken, ikinci sırayı 2002 yılından itibaren doğrudan fiyat desteği almaktadır. Genel olarak baktığımızda dolar cinsinde toplam yapılan teşvikler özellikle son 2 yılda önemli oranda azalmıştır. Çizelge 1.2’de uygulanan başlıca desteklemeler verilmiştir.

Çizelge 1.2. Türkiye’ de Kullanılan Destekleme Araçları

FİYAT MÜDAHALELERİ	Destek taban fiyatları, prim ödemeleri
GİRDİ DESTEKLERİ	Zirai krediler ve faiz indirimleri, gübre sübvansiyonu, tohum sübvansiyonu, sulama sübvansiyonu, yem sübvansiyonu ve damızlık sürünün geliştirilmesi
VERGİ POLİTİKALARI	Gelir vergi muafiyet (genel değil), stopaj indirimi
GENEL HİZMETLER	Ar-Ge ve yayın hizmetleri, inceleme hizmetleri, haşere ve hastalık kontrol hizmetleri, yapısal/alt yapısal hizmetler
DIŞ TİCARET POLİTİKALARI	İthalat vergileri, ihracat primleri

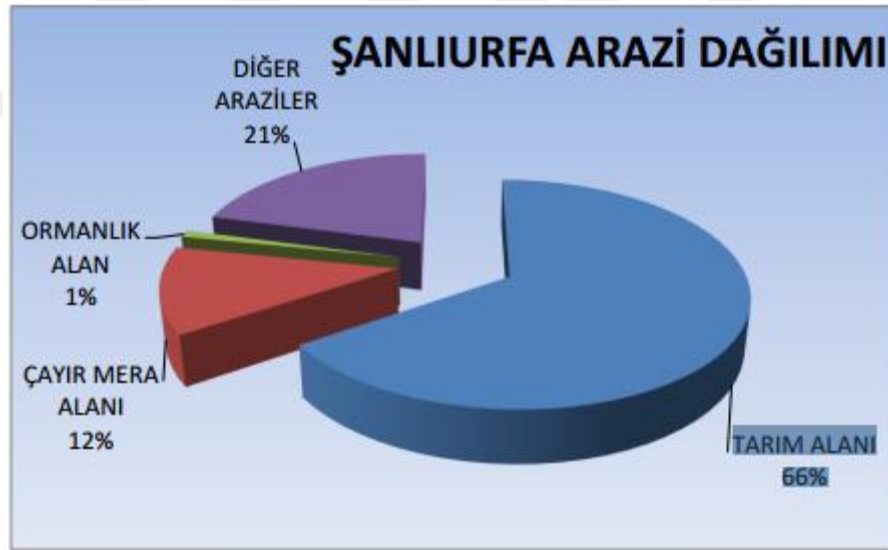
Kaynak: (Anonim, 2002)

Günümüzde uygulanan tarımsal destekleme politikasının verimsizliğine yönelik eleştiriler vardır. Temel eleştiri, destekleme adına yapılan ödemelerin gerçekte tarım ve tarımsal üretimin geliştirilmesi adına uygun harcama alanlarına gitmemesi, kullanılan kaynakların büyüklüğüne karşılık tarım sektörünün istenildiği gibi gelişip büyümesinin desteklenmemesidir. Söz konusu edilen bu aksaklıklar, uygulanan destekleme politikaları sonucunda tarım sektöründe faaliyet gösteren üretici gelirlerinde istikrar sağlamaması yanında dünya tarımsal ürün destekleme fiyatları üzerinde gerçekleşen destekleme fiyatlarının bazı ürünlerdeki ekim alanlarının aşırı genişlemesine neden olmuş, üretim fazlası oluşturarak devletin destekleme amacıyla fazla alım yapmasına ve yüksek ürün alım maliyetleri gerçekleşmesiyle zarar oluşumuna sebep olmuştur. Türkiye şartlarında tarım sektöründe üretilen ürünlerin fiyat belirleyicisi üreticiler değil devletin görevlendirdiği kamu kurumları ve diğer kuruluşlardır. Bu kurum ve kuruluşların açıkladıkları taban fiyatlar tarım sektöründe temel fiyat göstergesi olarak kabul edilmekte ve tüm borsa işlemleri bu fiyatı baz alarak yapılmaktadır. Ürün taban fiyatının devlet tarafından belirlenmesine karşılık tarımsal üretim yapan çiftçilerin satın aldıkları mal ve hizmet fiyatlarında o hizmet

ve malı üretenlerin etkili olması tarımın enflasyondan en çok zarar gören kesim olmasına neden olmaktadır.

1.4. Şanlıurfa İli Tarım ve Toprak Özellikleri

Şanlıurfa ilinin toplam kullanılabilir tarım alanı 12.205.434 dekar olup tarımsal arazi profili bakımından Türkiye’deki toplam tarım alanının %4,9’ una sahiptir. Şanlıurfa İli toplam kullanılabilir tarım alanı baz alındığında Konya ve Ankara’dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında yapımı tamamlanan Atatürk Barajı’nın faaliyete girmesiyle Şanlıurfa ilinde sulanabilir tarımsal alan 4 504 524 dekara ulaşmıştır. Şanlıurfa ili tarım alanlarında NPK (Azot, fosfor, potasyum) gübre ve türevleri kullanılmaktadır. Ayrıca çeşitli zirai zararlı ve hastalıklara karşı pestisitler de kullanılmaktadır. Şanlıurfa İli Toprak Kullanımı Şekil 1.1’de verilmiştir.

Şekil 1.1. İlimizin 2013 Yılı Arazi Kullanım Durumu. Tarım Alanı: 12.205.434 ha Çayır Mera Alanı, 2.343.570 ha Ormanlık alan, 155.000 ha Diğer Araziler: 3.879.996 ha (Kaynak:Anonim, 2002)

Şanlıurfa ilinde sulanabilir tarımsal alan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) projesinin çok yakın zamanda tamamlanan ve tam kapasite faaliyete geçmesi beklenen Mardin, Suruç Kanalları ile sulanacak toplam tarımsal alan miktarı 8,3 Milyon dekara (8.349.000) yükselecektir. Şanlıurfa ilinin sahip olduğu toplam tarım

alanının halihazırda %37'lik kısmında sulu tarım uygulamaları yapılmaktadır. Sulanabilir tarımsal alanlardan Harran Ovasındaki sulama uygulamaları kanaletlerle iletilen suyun sifonlarla alınarak salma sulama uygulaması, yaylak ovasındaki sulama basınçlı sulama sistemleri kullanılarak sulama uygulaması ve Bozova kesiminde ise yeraltı nakil sistemi kullanılarak damlama ve yağmurlama sulama uygulamaları ile yapılmaktadır. Bunların dışında tarımsal alanlarda faaliyet gösteren çiftçilerin kendi imkânlarıyla açtıkları kuyulardan elde edilen su ile yapılan sulamalar da yapılmaktadır.

1.5. Şanlıurfa İli Tarımsal Destekleme ve Teşvikleri

Şanlıurfa İli, sahip olduğu geniş verimli sulanabilir tarım arazileri yanı sıra Türkiye'nin en büyük, Dünyanın üçüncü büyük gövde dolgu barajı olan Atatürk Barajı'na ev sahipliği yapması nedeniyle; tarım, hayvancılık ve gıda imalatı için devlet tarafından sağlanan tarımsal teşvik uygulamalarından en fazla yararlanan illerin başında gelmektedir. Şanlıurfa ili sınırları içerisinde tarım sektöründe faaliyet gösteren ve Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilere verilen destekleri şu başlıklarla özetleyebiliriz; Yatırım Teşvik belgesi kapsamında desteklenecek hayvancılık yatırımları, Tarımsal Kırsal Destekleme Kurumunun (TKDK) verdiği proje bazlı destekler, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının destekleri, Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı Kapsamındaki İllerde verilen Süt Sığırcılığı Yatırımlarının Destekleri, Ziraat Bankası Faiz İndirimi Teşvikleri, Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Çerçevesinde Makine ve Ekipman Alımı Destekleri, Karacadağ Kalkınma Ajansının Destekleri. Şanlıurfa ili yatırım teşvikleri kapsamında IV. Bölgede yer alması nedeniyle devlet tarafından verilen destekleme ve muafiyetlerden en üst derecede yararlanma şansı bulunmaktadır.

Şanlıurfa ili sınırları içerisinde tarım sektöründe faaliyet gösteren ve Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilere verilen TKDK ve Karacadağ Kalkınma Ajansı tarımsal destek programları şunlardır; doğrudan gelir desteği, piyasa gelişimine bağlı ürün fark ödemeleri, olumsuz piyasa şartları veya iklim kaynaklı zararlara yönelik telafi edici ödemeler, hayvancılık destekleri, yem bitkisi üretimi desteği, sertifikalı

yem bitkileri ve tohumluk üretimine ilişkin desteklemeler, gebe düve alımlarına ilişkin desteklemeler, buzağı desteklemeleri, suni tohumlama desteklemeleri, süt desteklemeleri, sabit ya da seyyar sağıım üniteleri ve soğutma tanklarına ilişkin desteklemeler, gübre çukuru yapılmasına ilişkin desteklemeler, ipek böceği desteklemeleri, tiftik keçisi (Angora yünü) desteklemeleri, küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesine ilişkin desteklemeler, hayvan hastalıklarından arı bölge oluşturmaya ilişkin desteklemeler, hayvan kayıt sistemi desteklemesi, hayvan aşılama hizmetleri desteklemesi, arıcılık desteklemeleri, su ürünleri desteklemeleri, hayvansal ürün orijinli İşletmelerde veteriner hekim çalıştırılması desteği, sözleşmeli besiciliğe ilişkin destekleme, tarım sigortası destekleri, çevre destekleme projesi (ÇATAK), erozyonla mücadele (setleme, canlı veya cansız perdeleme, ideal sürüm tekniğinin uygulanması ve/veya koruma amaçlı boş bırakma), arazinin ıslah edilmesi, drenaj, taş toplama, uygun sulama tekniklerinin kullanımı, kontrollü ilaç, gübre ve hormon kullanımı, organik, yeşil, ahır gübresi, kompost vb. kullanımı, organik üretimin ve iyi tarım uygulamalarının uygulanması, daimi bitki örtüsü oluşturulması, mevcut çayır, otlak ve meraların iyileştirilmesi veya yenilerinin oluşturulması, aşırı otlatmanın engellenmesi, yem kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi programı (KKYDP), kırsal altyapı desteği, köy altyapısını destekleme projesi (KÖYDES), belediyelerin altyapısının desteklenmesi projesi (BELDES).

Şanlıurfa ili sınırları içerisinde tarım sektöründe faaliyet gösteren ve Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilere Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilen Tarımsal Destek Programları şunlardır; mazot desteği, gübre ve toprak analizi desteği, organik tarım ve iyi tarım uygulamaları desteği, alternatif ürün desteği, fındık üreticilerine alan bazlı gelir desteği ve alternatif ürüne geçen üreticilere telafi edici ödeme desteği, fark ödemesi destekleri, kütlü pamuk desteği, yağlık ayçiçeği desteği, soya fasulyesi desteği, kanola desteği, dane mısır desteği, zeytinyağı desteği, aspir desteği, hububat ve baklagil desteği, bitkisel ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi desteği, sera yapımı desteği, tarımsal ürünlerin depolanması ve tasniflenmesi desteği, tarım sigortası destekleri, telafi edici ödemeler kapsamındaki tarımsal destekler, patates siğili desteği, yurtiçi sertifikalı tohum desteği, fidan desteği, çilek fidesi ve standart fidan kullanımı ile sertifikalı tohum üretiminin

desteklenmesi, çevre amaçlı tarımsal arazilerin korunması desteği, AR-GE destekleri.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

EŞİYOK (2004), Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. adına hazırladığı Kalkınma sürecinde tarım sektörü, gelişmeler, sorunlar, tespitler ve tarımsal politika önerileri adlı raporunda; Tarım politikasının referansları olarak tarım sektöründe çok sayıda üreticinin söz konusu olduğunu ve bu üreticilerin tekel oluşturma gücünden yoksun olup, piyasadaki fiyatı veri almakta olduklarını, Tarım sektöründe konjonktürel dalgalanmalar sonucunda oluşacak fiyat sokunu önlemenin bir yolunun bu fiyatlara müdahale ederek, çiftçinin eline geçen fiyatların şiddetli bir biçimde düşüşünü engelleyerek, çiftçilerin üretimden uzaklaşmasını önlemek, tarımsal üretim koşullarının “sürdürülebilir” olmasını sağlamak olduğunu ve ikinci neden olarak da, tarımsal ürün piyasalarında gözlenen aksak rekabet şartlarının yarattığı olumsuz koşullar olduğunu Dünya piyasaları için üretim yapan milyonlarca satıcı (çiftçi) olmasına karşın, az sayıda alıcıyı (ağırlıklı olarak da Uluslar Ötesi Şirketler) bir araya getiren tarımsal piyasalarda, kendi hallerine bırakılmaları durumunda rekabetçi piyasa koşullarının söz konusu olmadığını ve çiftçilerin zararlı çıkacağını ortaya koymuştur.

Kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi programı kapsamında makine ve ekipman alımlarının desteklenmesi hakkında tebliğ (tebliğ no: 2013/27)’in 1. Maddesinde “Bu Tebliğin amacı; tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımını yaygınlaştırarak daha kaliteli ve pazar isteklerine uygun üretim yapılmasını sağlamak, zor şartlarda ve bedenen çalışan üreticilerimizin işlerini kolaylaştırmak ve üretim maliyetlerine katkı vererek uluslararası düzeyde rekabet edilebilirliği sağlamak için makine ve ekipman alımlarının desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir” denilmektedir. Ayrıca, tebliğin devamında, hibeler, verilme şartları, çeşitleri ve kimlere hangi prosedürlerle verileceği açıkça belirtilmiştir.

Karacan ve arkadaşları (2012), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi için hazırladıkları kitapta; tarımsal destekleme politikalarını ayrıntılarıyla ele almışlardır.

Gıda, tarım ve hayvancılık Bakanlığı, 2013 yılında yapılacak tarımsal desteklemelere ilişkin kararında; bu karar çerçevesinde verilecek her türlü desteğin içeriğini, kapsamını, niteliğini ayrıntılarıyla ortaya koymuştur.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 2013 yılı Türkiye Tarım Sektörü Raporunda, yatırım ortamının iyileştirilmesi ile bölgesel teşvik ve yardımlar bölümünde, tarımsal teşviklerin kapsamı ve muhtemel ekonomik yansımaları ayrıntılarıyla irdelenmiştir.

T.C. Kalkınma Bankasının (2015) Tarım ve Gıda Alanında Temel Göstergeler adlı raporunda “ Tarımsal Desteklemeler” başlığı altında tüm destekleme çeşitleri ve ilgili konular ayrıntılarıyla ortaya konmuştur.

Sağlam, (2010) yayınladığı ders notunda; toprakta, toprak işleme ve diğer tarımsal işlemler sırasında tarım alet ve makineleri ile traktörün toprağa yaptığı etki sonucu toprağın sıkışmasının söz konusu olduğunu ve bunun sulama suyu ve yağışların toprak tarafından emilmesini engelleyen olumsuz bir özellik olan taban sertliğine yol açtığını belirtmiştir. Bu olumsuzluğu önlemek için tarlanın toprak işlemez tarım ile azaltılmış toprak işlemenin birlikte uygulandığı band ekim yöntemiyle işlenmesi gerektiğini önermektedir.

Piskin (2016), tarımsal teşviklerin tarım ve bağlı endüstri kolları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini ortaya koymuştur.

Piskin(2015), tarımsal sektörün genel ekonominin bütünleşik bir parçası olduğunu, küçük aile tarım işletmeleri, büyük tarım işletmeleri, krediler ve diğer finansal girdiler, tarım ürünlerinin işleme tesisleri, nakliye ve dağıtım kanalları, toptancılar ve perakendeciler, Restoranlar, Lokantalar, Yemek Fabrikaları, Dondurulmuş Gıda, Fast Food Restoranları, Unlu mamul üreten fabrikalar, Oteller ve Tatil köyleri göz önünde alındığında ne kadar büyük bir ekonomik büyüklüğe sahip olduğunu ve tarımsal teşviklerin sadece tarımı değil bağlı tüm sektörleri desteklediğini ve gelişimlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tarım politikası gereği, tarımsal işletmelere verdiği çeşitli başlıklar altındaki teşviklerin tarım işletmecilerinin (çiftçilerin) tarımsal uygulamalarında ve kullandıkları tarım makinalarındaki çeşitliliğe ve kalitesine etkisini ortaya koymak için, Şanlıurfa ili sınırları içerisinde çeşitli yerleşim alanlarında (köylerde) tarımsal işletme sahipleriyle (çiftçilerle) yüzyüze ve bire-bir anket gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, tarım il müdürlüğü ve tarım makinası satan resmi bayilerden alınan veriler biraraya getirilerek büyük resme ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu ankette 18 soru sorulmuş ve katılımcılardan tarımsal toprak ve ürün potansiyellerini ortaya koyacak açık uçlu sorular yanında tarımsal teşviklerden yararlanıp yararlanmadığı, doğru ve adil bulup bulmadığı, yeterli olup olmadığı ve teşvik sonucu sürekli gelir artışı olup olmadığına dair “evet”, “hayır” ve “kısmen” seçenekleri olan sorular yöneltilmiştir. Değerlendirme istatistik dağılıma göre yapılmıştır.

3.2. Yöntem

Anket çalışmasında % 95 güven sınırında ve % 5 hata payı ile sonuca ulaşılması için (1) nolu formül kullanılarak hesaplanan 274 adet anket yapılmıştır. Bu değer, aşağıdaki formül ile bulunmuştur; (Yamane, 2001)(1)

$$n = \frac{Nt^2p*q}{d^2(N-1)+t^2p*q} \dots\dots\dots (3.1)$$

Bu hesaplamada; t değeri tablodan 1,96, araştırılan olayın evrendeki görülme sıklık değeri p = 0,5 ve q = 0,5, araştırmada belirlenecek oranın standart hatası olarak s=0,05 (% 5 hata payı) alınarak hesaplama gerçekleştirilmiştir.

Ankette katılımcıların verdiği cevapların birbiriyle çapraz ilişkilerinden çok, anket cevapları sonucunda ne kadar çok farklı üretim alanlarına ulaşıldığı, toplam ne kadar büyüklükte tarım alanında üretimi kapsadığı, ne kadar farklı ürün çeşidini kapsadığı, ne kadar farklı tarım makinasının kullanıldığı ve ne kadar farklı tarım makinasına ihtiyaç duyulduğu, teşviklerden yararlanma yüzdesi, teşviklerden haberdar olma yüzdesi, teşviklerin doğru ve adil olma konusundaki görüşlerin yüzdesi, talep edilen teşviklerin yüzde oranları ve teşvikler sonucunda elde edilen faydaların devamlılığı konusundaki görüşlerin yüzde oranları üzerinde yoğunlaşmıştır. Elde edilen oranlar tablolaştırılarak grafikler halinde 4. Bölümde sunulmuştur.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Anket Sonuçları

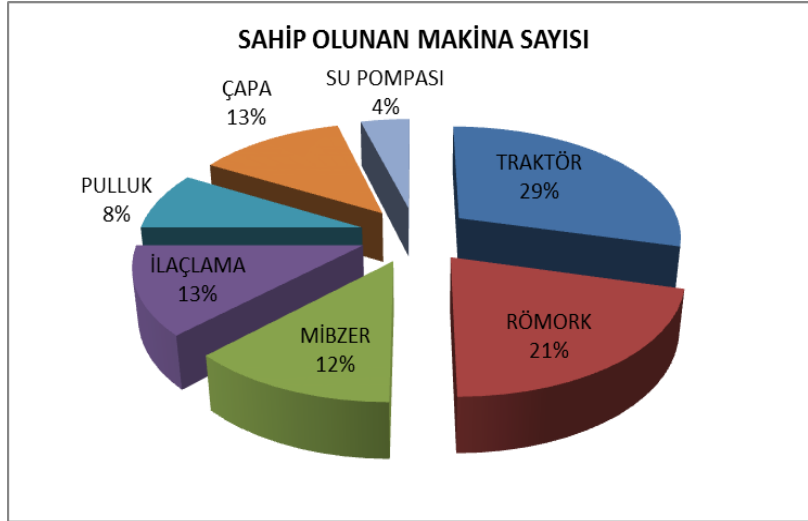
Çiftçilerle birebir ve yüzyüze yapılan ankete; 112 farklı yerleşim biriminden 46973 hektarlık toplam alanda hasat edilen toplam 23022,77 ton, 14 değişik tarım ürününü yetiştiren 274 kişi katılmıştır.

Ankete katılanlar Şanlıurfa İli sınırları içerisinde yer alan 112 köyde ikamet etmektedirler. Bu köylerin küresel konumlama sistemi verilerine göre dağılımına bakıldığında, Şanlıurfa İl sınırları çerçevesinde hemen hemen tüm önemli tarım alanlarında yer aldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların sahip oldukları veya üzerinde tarımsal faaliyet yaptıkları tarım toprağı niteliğindeki arazilerin toplamı 46 973 hektardır Bu miktar Şanlıurfa İli toplam tarım yapılabilir nitelikli arazisinin % 38,48 'sine karşılık gelmektedir. Şanlıurfa İli toplam tarım yapılabilir nitelikli arazi miktarı 12 205,434 hektardır ve bu miktar Şanlıurfa İli toplam arazi yüzölçümünün (18 584 000) % 66' sı hektardır. Bu tarım yapılabilir nitelikli arazi miktarı ile Türkiye'de Konya ve Ankara'dan sonra 3.sıradadır. Türkiye'deki tarım yapılabilir nitelikli arazisinin % 4,9'u Şanlıurfa İli sınırları içindedir.

4.2. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Ankete katılan çiftçilerin vermiş oldukları bilgiler ve veriler başlıklar halinde derlenerek çizelgeler haline getirilmiş ve çizelge içindeki dağılımlar grafiklerle ifade edilmiştir. Bu grafiklerdeki değerlerin farklılık nedenleri ve neyi anlatmak istediği konusundaki çıkarımlar, ankete katılan çiftçilerin “Diğer Görüşleriniz” sorusuna verdikleri cevaplardan yola çıkarak gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.1. Ankete katılan çiftçilerin sahip olduğu makine oranları.

Ankete katılan çiftçilerin verdiği cevaplara göre en fazla % 29 traktör ve en az % 4 su pompası cevabı bize çiftçilerimizin traktör sahibi olmaya daha fazla önem verdiğini bunun yanında sulama yöntemi olarak çoğunlukla yatırım gerektirmeyen sulama yöntemi kullandığını göstermektedir (Şekil 4.1.).

Şekil 4.2 . Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri için kullandıkları makinalar

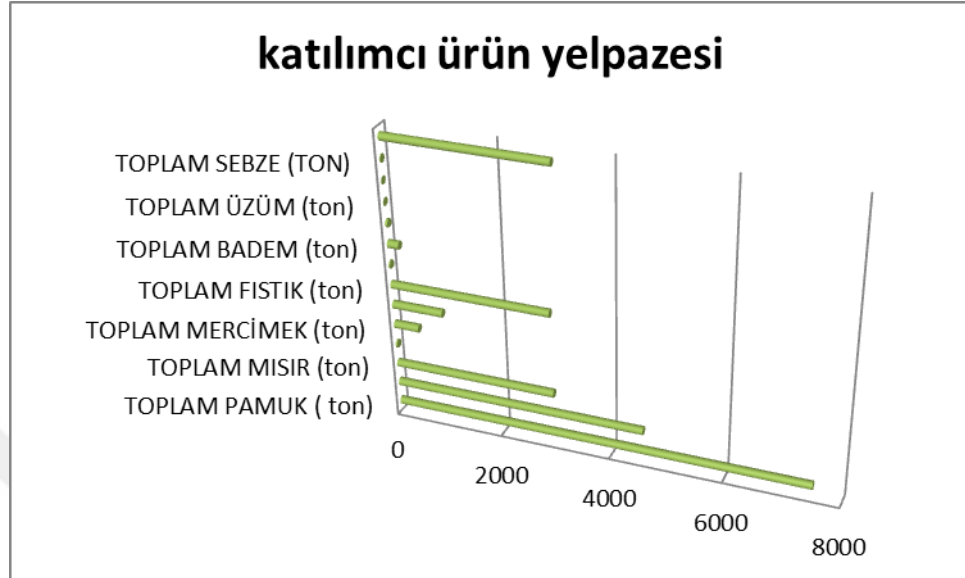
Şekil 4.2 ve Şekil 4.3 karşılaştırıldığında, ankete katılan çiftçilerin 15 farklı tip tarım alet ve makinası kullandıkları halde bunlardan sadece 7 farklı tipine sahip oldukları görülmektedir. Kullanıldığı halde sahip olunmayan makinaların komşu yada akrabalarından ödünç alındığı ve /veya kiralandığı anket cevaplarından anlaşılmaktadır. Tarımsal teşviklerin tarım alet ve makinaların sayısını arttırdığı bir gerçektir ancak, çiftçilerin sahip oldukları arazi miktarı ve tarımını yaptıkları ürünün gereklerine göre makine ve teçhizat konusunda bilinçli makine ve teçhizat desteği almaları sağlanmalıdır.

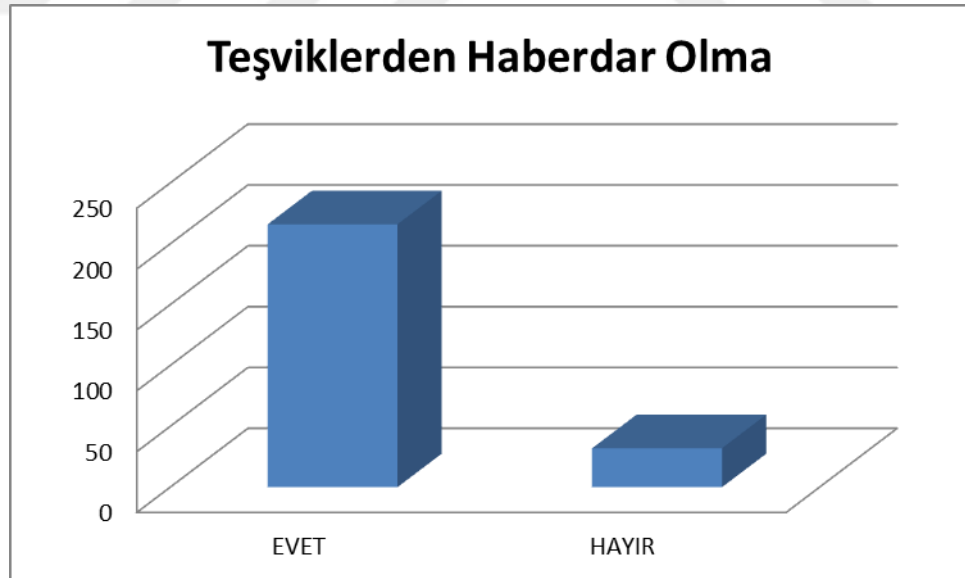
Şekil 4.3. Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri için ihtiyaç duydukları makinalar

Ankete katılan çiftçilerin % 84'ü sahip olduğu ve/veya kullandığı makine ve teçhizat yanında ayrıca ihtiyaç duyduğu en az bir makine veya teçhizatın bulunduğunu bildirmiştir. Sahip olunan ve/veya kullanılan makinalar ve teçhizatlar incelendiğinde bu makine ve teçhizatların geleneksel tarım yöntemlerinin uygulanması için oldukça yaygın olarak kullanılan makine ve teçhizatlar olduğu görülmüştür. İhtiyaç duyulan makine ve teçhizatın ise çok sık kullanılmayan, özel amaçlı ve/veya yüksek maliyetli olduğu için sınırlı sayıda çiftçinin sahip olabileceği makinalar olduğu ortaya çıkmıştır (Şekil 4.3.). Kooperatifleşmenin bu soruna bir

çözüm olabileceği öngörülmektedir. Kooperatifin çeşitli destekleri kullanarak sahip olacağı çok sık kullanılmayan, özel amaçlı veya çok yüksek maliyetli makine ve teçhizatı çiftçilerin kullanımına sunabileceği bir gerçektir.

Şekil 4.4 Ankete katılan çiftçilerin tarımsal faaliyetleri sonucu elde ettikleri ürün yelpazesi

Şekil 4.5 Ankete katılan çiftçilerin tarımsal destek ve teşviklerden haberdar olma durumu.

Ankete katılan çiftçilerin % 87 si Tarımsal Destek ve Teşviklerden haberdar olduğunu bildirmiştir. % 13 'ü ise haberdar olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 4.5). Tarımsal Destek ve Teşviklerden haberdar olmayan çiftçiler kendilerine destek ve teşvikler ile ilgili herhangi bir kişi/kuruluşun irtibat kurmadığını, bilgilendirme yapmadığını dile getirmişlerdir.

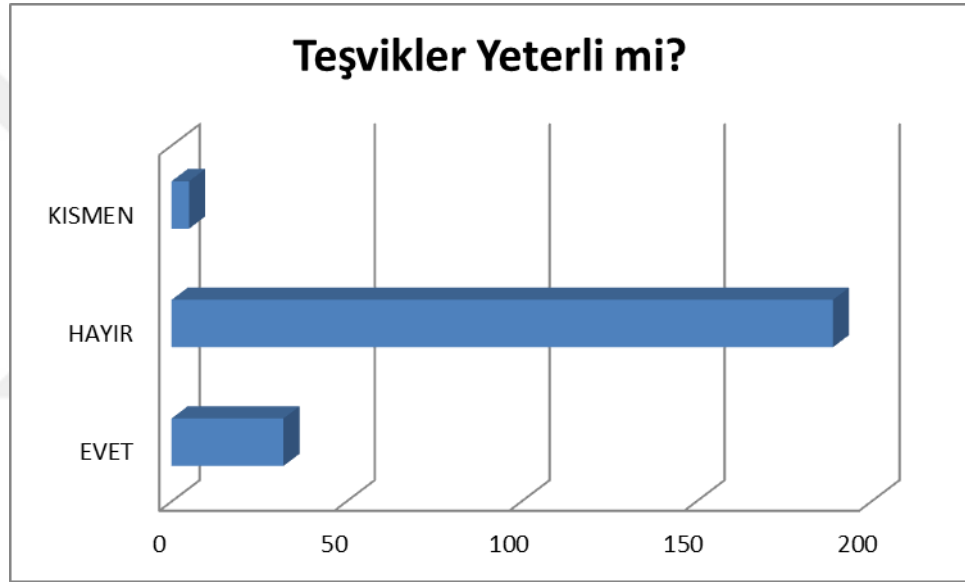
Şekil 4.6 Ankete katılan çiftçilerin tarımsal destek ve teşviklerden yararlanma oranları

Ankete katılan çiftçilerin tarımsal destek ve teşviklerden yararlanma oranları incelendiğinde %78 gibi büyük bir oranda yararlandıkları görülmektedir (Şekil 4.6). Teşvik ve desteklerden haberdar olduğu halde bunlardan yararlanmayan çiftçiler de vardır. Bunların oranı % 4 civarındadır. Teşvik ve desteklerden yararlanmama nedenleri arasında; aracı kuruluşların varlığı ve güvenilirliği, uzun bürokratik işlemler ve destek ödemelerinin geç ödenmesi sonucu anlamını yitirmesi gösterilmektedir.

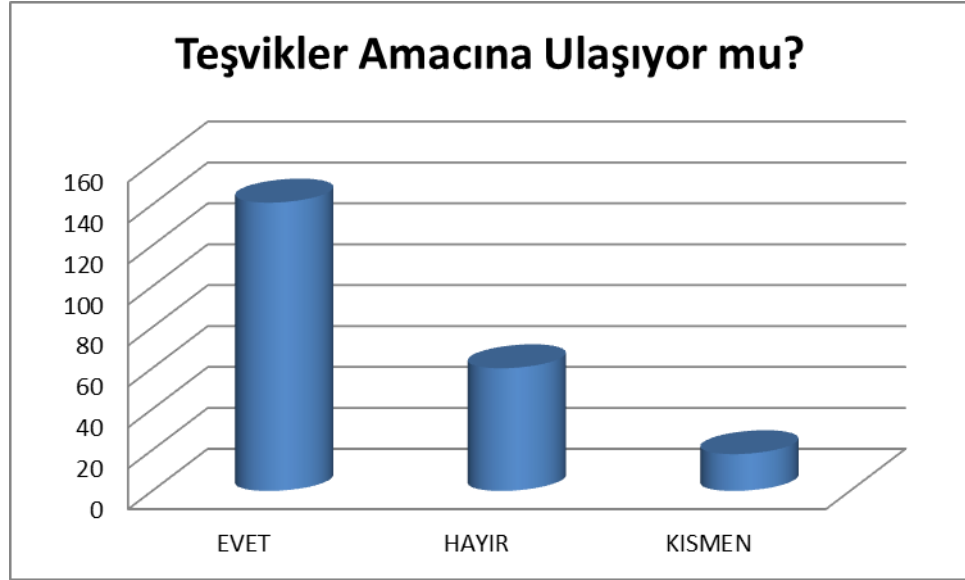
Şekil 4.7 Ankete katılan çiftçilerin doğru verilip verilmediği hakkındaki görüşleri

Çiftçilere uygulanan anket içerisinde tarımsal destek ve teşviklerin doğru şekilde ve doğru hedefe yönelik verilip verilmediğine cevap vermeleri istenmiştir. %76 oranında “evet” cevabı alınmıştır (Şekil 4.7). %4’ü kısmen doğru ve %20 si ise yanlış olduğunu kanısını dile getirmiştir. Bu dağılım, toprak işleme, gübreleme ve hasat işlemlerinin maliyeti dikkate alındığında tarım arazisi potansiyeli 100 dönüm ve üzeri çiftçiler açısından desteklerin anlamlı olduğu, 100 dönümden az toprağa sahip çiftçilerin sabit maliyetler yüzünden teşviklerin yetersiz kalması nedeniyle “evet” demediği gözlemlenmiştir.

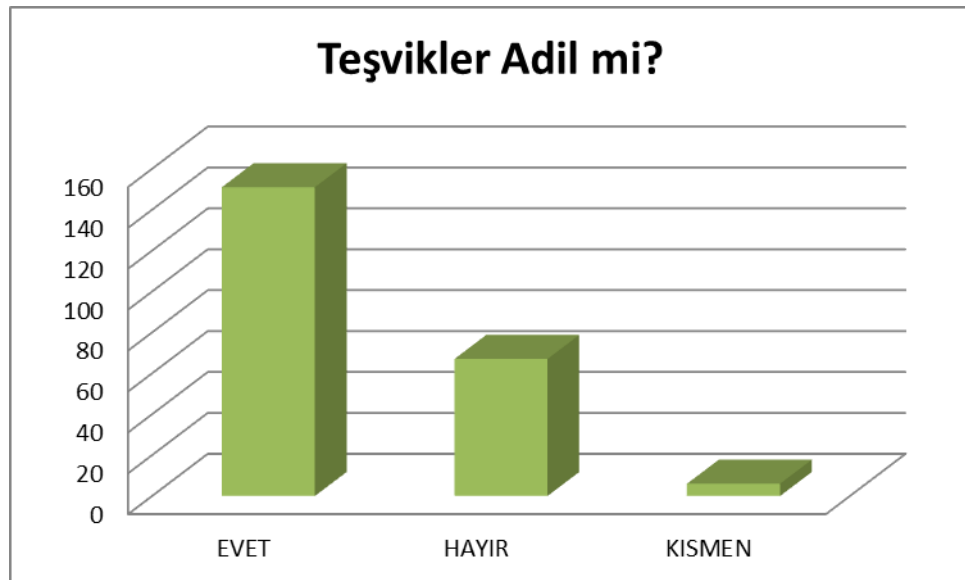
Şekil 4.8 Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin yeterliliği konusundaki görüşü

Ankete katılan çiftçilerin % 85,98’i “HAYIR” cevabı vermiştir (Şekil 4.8). % 0,02 ‘i “KISMEN” ve %14 ‘ü ise “EVET” cevabı vermiştir. Bu dağılımın sebebi olarak; sulama, elektrik, mazot, gübre gibi temel maliyetlerin yüksekliği gösterilmektedir. Ayrıca, teşviklerin uygulamanın yapılacağı sezon geçtikten sonra ödenmesi nedeniyle çiftçilerin banka kredisi kullandıkları , dolayısıyla faiz kaybı nedeniyle teşviklerin tarıma yansımalarının azaldığı dile getirilmiştir.

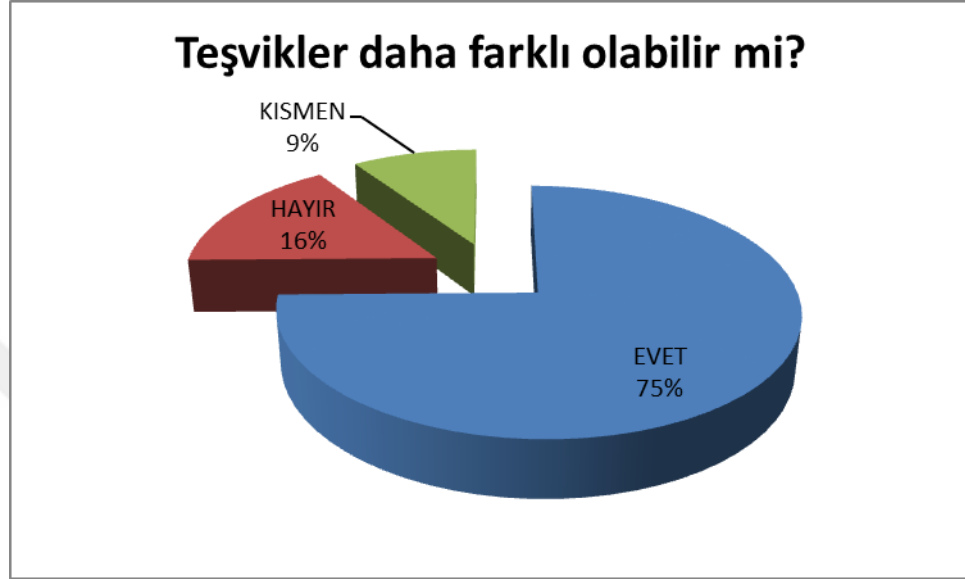
Şekil 4.9 Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin amacına ulaşp ulaşmadığı konusundaki görüşü

Ankete katılan çiftçilerin % 64'ü teşviklerin amacına ulaştığını dile getirirken, % 9 'u kısmen amacına ulaştığını ve % 27'si ise amacına ulaşmadığını beyan etmiştir (Şekil 4.9). Teşviklerin amacına ulaşmama nedenleri arasında çiftçilerin aldıkları teşvikler ile çocuklarını evlendirmeleri, araba ev gibi yatırımlar yaptıkları ve tarımsal faaliyetler için kullanılmamasını göstermektedirler.

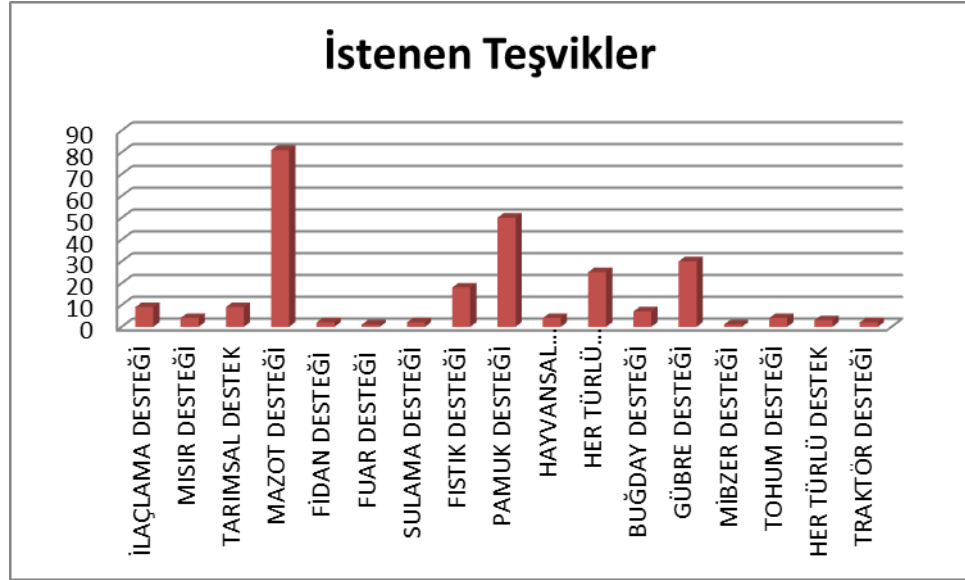
Şekil 4.10 Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin adil olarak dağıtılıp dağıtılmadığı üzerine görüşleri.

Ankete katılan çiftçilerin % 67 ‘si teşviklerin adil olarak dağıtıldığını, % 3 ‘ü kısmen adil dağıtıldığını ve % 30’u ise adil olarak dağıtılmadığını ifade etmiştir (Şekil 4.10). Adil olarak dağıtılmadığını belirtenlerin ortaya koyduğu sebepler; tanıdık ve siyasilerin etkisiyle teşviklerin hak etmeyenlere de verildiği, kira arazilerin teşviklerden yararlandırıldığı gibi nedenlerdir.

Şekil 4.11. Ankete katılan çiftçilerin teşviklerin niteliği konusundaki görüşü.

Ankete katılan çiftçilerin % 75’i teşviklerin farklılaştırılması, % 9’u kısmen farklılaştırılması ve % 16 ‘sı ise aynı kalması gerektiğini belirtmişlerdir (Şekil 4.11). Teşviklerin farklılaştırılmasını isteyenlerin ortak görüşü; teşvik miktarlarının arttırılması, doğrudan çiftçiye ödeme yapılması ve teşviklerin sezonuna uygun zamanda verilmesi yanında kapsamının daha da genişletilmesi olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.12. Ankete katılan çiftçilerin istediği teşvikler.

Ankete katılan çiftçiler, halihazırda verilmekte olan destek ve teşviklerin yanısıra yeni teşviklerin de verilmesi gerektiği dile getirmişlerdir (Şekil 4.12). Bu teşvikler içerisinde meyvecilik ve hayvancılığın yanı sıra, daha önceden verilmekte olup daha sonradan vazgeçilen destek kalemleri de yer almaktadır.

Şekil 4.13. Çiftçilerin tarımsak teşvikler sonucu gelir durumlarının değişimi.

Ankete katılan çiftçilerin % 33'ü teşvikler sonucu sürekli gelir elde ettiklerini, % 17'si kısmen sürekli gelir elde ettiklerini ve % 50 'si teşvikler sonucu sürekli gelir elde edemediklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.13). Teşvikler sonucu sürekli gelir elde edemediklerini söyleyen çiftçilerin bu konudaki nedenleri arasında; teşvik miktarlarının sabit kaldığı ancak mazot, gübre, tarım ilacı gibi kalemlerin sürekli artması ile teşviklerin masrafı karşılama yüzdesinde düşüş olduğu için sürekli gelir elde edemediklerini belirtmişlerdir.

Ankete katılan çiftçiler tarımsal destek ve teşviklerin yararlı olduğu ve devam etmesi yanında, kapsamının genişletilmesi, yeni teşviklerin hayata geçirilmesi ve aracı kuruluşlardan kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılmasını istediklerini beyan etmişlerdir. İlgili bakanlık ve yetkililerin bu konudaki çalışmaları incelemesi ve sonuçlarını yeni kararlar alırken göz önünde bulundurması oldukça önem taşımaktadır.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada, Şanlıurfa İli sınırları içerisinde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ne kayıtlı çiftçilerin çeşitli kaynaklardan aldıkları tarımsal destek ve teşviklerin niteliği, kapsamı, doğru olup olmadığı, adil dağıtılıp dağıtılmadığı, farklı teşvik ve desteklere ihtiyacın olup olmadığı gibi bir takım çözümlemeleri içeren bir anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması yüz yüze ve birebir temas ile gerçekleştirilmiştir. Ankete katılmak isteyen çiftçiye anket formu verilip doldurulması istenmiş ve verdiği bilgilerin herhangi bir başka amaç için kullanılmayacağı kendilerine iletilmiştir.

Ankete katılan 274 çiftçi 112 farklı yerleşim yerinde tarımsal faaliyet sürdürmektedir. Ankete verilen cevaplar, Şanlıurfa İli'nin çok farklı kısımlarına dağılmış olan çiftçilerin sorunlarını ve karşılaştıkları durumları net bir şekilde ortaya koyması açısından önemlidir. Hâlihazırda uygulanan tarımsal destek ve teşviklerin çiftçilerin tarımsal faaliyetlerine olan etkisi ve bunun yanında eksik kalan yönlerini ortaya koyma imkânı oluşturulmuştur.

Ankete katılan çiftçiler yararlandıkları teşvik ve desteklerin doğru ve adil olarak verilmesi yanında tarımsal destek ve teşviklerin yeterliliği, kapsamı ve ihtiyaç duydukları teşvik ve desteklerin içeriklerini ifade etme şansı bulmuşlardır. Ortaya çıkan sonuçlar;

- Çiftçilerin önemli bir kısmı parasal destek verilmesinin doğru olmadığını, parasal desteklerin amacı dışında kullanıldığını, girdilerin (mazot, gübre) azaltılması kaynakların verimli kullanımını arttırdığını belirtmişlerdir.
- Bir kısım çiftçiler, desteklemelerin şahsi harcamalara harcanması sonucu ekim işlemi zamanı geldiğinde banklardan kredi alınarak ekim yapıldığını ve bu krediler için faizlerin desteklemelerin rehin altına alınmasına yada daha alınmadan harcanmasına yol açıldığını belirtmişlerdir.

- Çiftçiler, destekleme tahsis işlemlerinde dosya işlemlerinin çok fazla detay içerdiği, kendilerinin eğitim seviyesinin çok üstünde olduğu için aracı kuruluşların insafına bırakıldıklarını ve bu dosyaların hazırlanması sırasında konulan faturaların gerçeği yansıtmadığını dile getirmişlerdir.
- Çiftçilerin önemli bir bölümü, gübre, mazot ve yabancı ot mücadelesi için kullanılan tarımsal ilaçların çok pahalı olduğundan söz etmiştir.
- Destekleme alan çiftçiler, tarımsal teşviklerin resmi evrak üzerinde gösterilen değerlere göre hesaplanıp ödendiğini bunun yerine, ekim alanı ve ekilen bitkinin maliyet hesabına göre yapılmasının daha iyi sonuç vereceğini ifade etmişlerdir.
- Tarımsal teşvik miktarlarının, tarımsal girdilerdeki (mazot, gübre ve tarımsal ilaç) artış oranında arttırılmadığı için teşviklerin maliyeti karşılama oranının yıldan yıla azaldığını ve sonuçta anlamsızlaşacağı ortaya konmuştur.
- Tarımsal teşvik kapsamında yer almayan enerji (elektrik vb) konusunda da teşvik olması gerekliliği önemle dile getirilmiştir.
- Teşviklerle desteklenen tarımsal ürünlerin çiftçilerin yanlış harcamaları nedeniyle, borç kapatmak için tarlada ucuza satıldığı bu yüzden de ekonomik anlamda ciddi kayıpların yaşandığı belirtilmiştir.
- Teşviklerin tek kalemde birleştirilmesinin hem devlet hem de çiftçi açısından büyük kolaylık sağlayacağı, zaman-kağıt-personel konusunda tasarruf sağlanacağı belirtilmiştir.
- Teşvik ödeme dönemlerinde mazot, gübre ve tarımsal ilaçlara zam yapıldığı ve bu durumun çiftçiler için sorun teşkil ettiği ortaya konmuştur.
- Tarımsal teşvikler arasında yer alan tarım alet ve ekipman desteği yeni alet ve ekipman alımı için yeterli olmadığı için eski alet ve ekipmanların kullanıma

- devam edildiği ve bu durumun tarım işçisi ihtiyacını arttırdığı için tarım işçisi sıkıntısının yaşandığı dile getirilmiştir.
- Teşviklerden yararlanmayan çiftçiler, tarımsal destek ve teşvikler konusunda herhangi bir kanalla bilgi sahibi olamadıklarını belirtmişlerdir. Şehir merkezinden uzakta yaşamalarının buna sebep olduğunu, ancak, yine de haberdar edilselerdi bu teşviklerden yararlanmayı düşünebileceklerini ifade etmişlerdir.
- Çiftçilerin %51 'i tarımsal teşviklerden yararlandıktan sonra gelirlerinde sürekli bir iyileşme olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, girdilerde yaşanan artışların bu iyileşmeyi tehdit ettiğini ve gerekli tedbirlerin alınmaması halinde çiftçilerin tarımsal uygulamalarda daha fazla gelir getirici ürünlere yönelerek tarımsal politikaların başarıya ulaşmasını engelleyeceğini ve karmaşaya sürükleneceğini dile getirmişlerdir.

Bütün bu ifadelerin ışığında, ülkemizin tarımsal politikalarının ilimize yansımaları olan tarımsal destek ve teşviklerin çok ciddi oranda fayda sağladığı açıktır. Hedeflenen tarımsal gelişim ve ekonomik değerlemenin eldesi için halihazırda yürürlükte olan tarımsal teşvik ve desteklerin optimize edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Parasal desteklerin verilmesinde bir takım düzenlemelerin yapılması yanında doğrudan parasal destek dışında gerçek faydayı doğuracak destek çeşitlerinin oluşturulması ve tarımsal girdilerin kontrol altına alınarak teşviklerin yararsız kalmasına neden olacak artışlarının engellenmesi daha önemli fayda sağlayacaktır.

Şanlıurfa İli bazında tarımsal teşvik uygulamaları yıllara göre değişim göstermiştir. 2000-2015 yılları arasında Şanlıurfa'da ki tarımsal alet ve makinaların kullanımına dair veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Çizelge 5.1. Tarımsal alet ve makine sayıları (Kaynak: Anonim, 2002)

YIL	BİÇERDÖVER SAYISI	TRAKTÖR SAYISI	DİĞER TARIM ALET VE MAKİNALARI SAYISI
2000	159	12.433	84.940
2010	158	14.024	110.576
2015	218	16.549	128.382
DEĞİŞİM	%37.1	%33.1	%51.1

Her alanda olduğu gibi tarımsal üretimde de işlerin zamanında ve kolay yapılabilmesi için makineleşme oldukça önemli bir faktördür. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sulama projelerinin faaliyete geçmesi ve sulu tarım alanlarının artmasıyla birlikte ürün deseni değişerek, üretim alanlarında önemli oranda artış meydana gelmiştir. Bölgede sulamaya açılan tarım alanlarının artması, alet-makinelerin sayısı ve cinsini de artırmıştır. Şanlıurfa ‘daki traktör sayısı 2000 yılında 12.433 iken, 2015 yılında %33.1 oranında artarak 16.549’ a ulaşmıştır. Aynı şekilde 159 adet olan biçerdöver sayısı %37.1 oranında artarak, 2015 yılında 218 adet adet olmuştur. Tarım Alet makineleri sayısı ise 2000 yılında 84.940 iken, 2015 yılında %51,1 artış göstererek 128.382 adet olmuştur. Çizelge 5.1.’ de görüldüğü gibi Şanlıurfa İlindeki tarım ve alet makineleri sayısı yıllara göre artış gösterdiği gözlenmiştir.

Tarımsal teşvik ve destekler, ilimizin tarımsal mekanizasyon seviyesine de çok ciddi pozitif etki yapmıştır. Tarım alet ve makinaların sayısı önemli oranda artmış ve bazı ürünlerde teknolojik tarım alet ve makinalarının kullanımının yaygınlaştığı açıkça görülmektedir.

Şanlıurfa ilinde faaliyet gösteren tarım alet ve makinaları satan bayilerden alınan verilere göre; traktör satış miktarı 2016 yılında %15, mibzer satış miktarı % 38, atomizer (tarımsal ilaçlama makinası) satış miktarı % 13, Biçerdöver satış miktarı % 38 ve Römork satış miktarı % 50 artmıştır.

5.2 Öneriler

Bu çalışmadaki hedef, tarımsal teşviklerin ve desteklerin Şanlıurfa İlindeki tarımsal mekanizasyon seviyesine etkisini ortaya koymaktır. Yapılan anket ve tarım alet makinaları satışı yapan bayilerden alınan veriler ışığında tarımsal destekleme ve teşviklerin çiftçilerin hayatındaki etkileri ve faydaları ortaya konmuştur.

İstatistiki hesaplamalarda hata oranı % 5 olarak belirlenen anket katılımcı sayısı ve Şanlıurfa'da Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olan kişilerden seçilen katılımcı sayısı, ilçe ve köyler bazında daha hassas bir desende seçilebilir. Ayrıca, anket soruları daha derinlemesine analiz verebilecek verilerin alınması için yeniden düzenlenebilir. Tarım alet ve makine satan bayilerin verileri daha geniş bir zaman diliminde değerler alınarak daha yüksek hassasiyetle analiz edilebilir. Ayrıca, çiftçilerin makine parklarındaki tarımsal mekanizasyon seviyesinin değişiminin yerinde tespiti için sık sık çiftçi ziyaretleri yapılabilir.

Çiftçi eğitim programlarında ve tarımsal amaçlı yayımlarda, tarımsal ve teşvikler hakkında daha fazla ve özendirici bilgilere yer verilerek tarımsal destek ve teşviklerden yararlanma oranları arttırılabilir.

Yukarıda söz konusu edilen öneriler raporlaştırılarak Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ilgili birimlerine tavsiye niteliğinde gönderilebilir. Tarımsal Politikalar ve tarımsal destek ve teşviklerin yeniden yapılandırılması sürecine üniversitelerin katılımının sağlanmasıyla amacına daha fazla ulaşan kararlar alınabilir.

Ülkemiz ve Şanlıurfa İli için hayati öneme sahip olan “Tarım” ciddiye alınması ve geleneksellikten kurtararak modernizasyon ve hatta otomasyona güncellenmesi gereken bir faaliyettir. Bu konuda yapılan her çalışmanın bu konuda bir “taş üstüne taş koyma” olduğu çok açıktır ve bu alanda çok daha detaylı ve çok daha genele nüfuz eden çalışmaların yapılması gereklidir. Ar-Ge ve tarımsal tekno-yatırım desteklerinin yaygınlaştırılması, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi yatırımlarında tarımsal mekanizasyona önem verilmesi gereklidir.

KAYNAKLAR

- ABARE, S. L. 1998. Farm Income Support: Implications for gains from trade of changes in methods of support overseas, Current Issues, No:98-4.
- AKDER, A.H. KASNAKOĞLU, H. ve ÇAKMAK, E.H. 1999. Turkey: Sources of Growth in Turkish Agriculture, Turkish Food Agriculture and Livestock Ministry Report, Ankara, 65s.
- AKDER, H. 2007, Tarım Envanteri ve Alternatif Ürünler Geliştirilmesi, İstanbul Ticaret Odası yayını, İstanbul, 58s.
- AKDER, A. H. 2008, Pahalı Tarım, Ankara Sanayi Odası Yayını, Ankara.
- AĞCA, M.. 2010, Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarındaki Gelişmeler, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 90s.
- ANONİM, 2002, Geçmişten Günümüze Tarımsal Destekleme Politikaları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, İstanbul.
- ATAMAN, A. 2001. Bölgesel Kalkınma Projesi: Sürdürülebilir Bitkisel, Hayvansal ve Agro endüstriyel Projelendirme. Yayınlanmamış. Ankara
- BAYANER, A. 2013, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, “Türkiye Tarımı; Beklentiler ve Gelişmeler”, TEPGE Yayın No: 224, Ankara.
- ERAKTAN, G., 2001. Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası, Uzel Yayınları, İstanbul.
- ÇAKMAK, E. 2007. Türkiye Tarımına Farklı Bir Bakış. ARIP Değerlendirme Raporu, Ankara.
- ÇAKMAK, E. ve AKDER. H. 2007. DTÖ ve AB’deki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyıl Türkiye Tarımı, Türk Tarım Dergisi,, Mayıs-Haziran, Sayı: 175.
- DEMARAN, B.,HERTEL, T. ve KEENEY, R. 2003. OECD Domestic Support and the Developing Country. Paper prepared for presentation at the American Agricultural Economics Association Annual Meeting. Montreal, Canada, July 27-30.
- DPT, (2001) Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu, Ankara

- EŞİYOK B. ALİ, 2004, Kalkınma sürecinde tarım sektörü; Gelişmeler, sorunlar, tespitler ve tarımsal politika önerileri, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını, Cilt II. Ankara,
- GIDA TARIM ve HAYVANCILIK BAKANLIĞI, 2013, 2013 Yılı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliği, Tebliğ No: 2013/27 Ankara.
- GIDA TARIM ve HAYVANCILIK BAKANLIĞI 2013 Yılında yapılacak tarımsal desteklemelere ilişkin Karar, Ankara.
- GÖKÇE, D. 2007. Tarımda Değişimeme Şampiyonuyuz. İno farm, Sayı: 4, Ağustos.
- HAZİNE, 1996, Tarımsal Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi: Alternatif Model, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Raporu, Ankara 45s.
- KARACADAĞ KALKINMA AJANSI, 2015, Yatırım Destek Ofisi Raporu, Şanlıurfa.
- KARACAN R., DOĞAN B. B., ERDOĞAN S., YUMUŞAK İ. G., AK R., GENÇ S. Y., TÜRK A., ATEŞ H., 2012, Tarım Ekonomisi ve Tarımsal Politikalar, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 1680 nolu yayını, sayfa: 56-78, Eskişehir.
- PISKIN B.,SAGLAM R. 2015. Effects Of Agricultural Incentives On Agricultural And Rural Developments Progresses. The VI. International Conference on Sustainable Development of Territories; Problems and Solutions, Sayfa : 180-182.
- PISKIN B, SAGLAM R, SEVEN E, 2016, A Study On Effect Of Agricultural Incentives On Agricultural Business Activities And On Agricultural Machinery Sector. VII. International Scientific Conference "Sustainable Development Of Territories: Problems and Solutions", Sayfa: 173-176. Dnipro, Ukrayna.
- SAĞLAM, R. 2010, “Anızlı Toprak İşleme, Anız Yakma ve II.Ürün”, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makineleri Bölümü Ders Notu, Şanlıurfa.
- TÜRKİYE KALKINMA BAKANLIĞI, 2015, Tarım ve Gıda Alanında Temel Göstergeler, Yayın no: 2948, sayfa: 41-45, Ankara.
- TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ, 2013, 2013 Yılı Türkiye Tarım Sektörü Raporu, sayfa: 25-58, Ankara.

WORLD BANK, 2007. World Development Report 2008: Agriculture for Development. The World Bank.

YAMANE, . 1967. Statistics, An Introductory Analysis, 2nd Ed. Harper and Row publications, New York

YORGUN, A., 2006. Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 47s.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Esra SEVEN
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Elazığ/Palu, 29/01/1986
Telefon : 0535 4143242
Faks :
e-mail : esraasevenn@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı,	İlçe,	İl	Bitirme Yılı
Lise	: Mazıdağı Çok Prog.Lise,	Mazıdağı,	Mardin,	2003
Üniversite	: HRÜ, Ziraat Fak.	Haliliye	Şanlıurfa,	2015
Yüksek Lisans	: HRÜ, Fen Bilimleri Enst.	Haliliye	Şanlıurfa	Devam Ediyor

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2009-2017	ŞUSKİ GEN.Müd.	Memur
2017-	Beşiktaş Belediyesi,	Memur

UZMANLIK ALANI

Tarım Makinaları Teknolojisi ve Mühendisliği

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

PISKIN B, SAGLAM R, SEVEN E, (2016). A Study On Effect Of Agricultural Incentives On Agricultural Business Activities And On Agricultural Machinery Sector. VII. INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE "SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES: PROBLEMS AND SOLUTIONS", Sayfa: 173-176. Dnipro, Ukrayna.

